

Cele:

- zapoznanie uczniów z wybranymi aksjomatami nauk społecznych
- zapoznanie uczniów z metodami pracy socjologa przeszłości

Pojęcia

- fakt historyczny (socjologiczny)
- hierarchia potrzeb
- siła sprawcza ludzkiego działania
- kwestionariusz badawczy

Metody pracy:

- dyskusja sterowana
- praca z tekstem

Materiały:

Załącznik 1 – karta lekcji

Przebieg zajęć

Wszyscy uczniowie otrzymują kartę lekcji z niezbędnymi do dyskusji tekstami.

1. Dyskusja na temat pojęcia faktu historycznego (socjologicznego) w kontekście wypowiedzi prof. Topolskiego. Konkluzją dyskusji winno być stwierdzenie, że fakt socjologiczny to akt woli i świadomości konkretnego człowieka bądź ludzi przy założeniu racjonalności ludzkiego myślenia i postępowania.
2. Przypomnienie hierarchii potrzeb wg. Masłowa
3. Dyskusja na temat definicji dotyczącej siły sprawczej ludzkiego działania. W podsumowaniu należy wyjaśnić, że bez przyjęcia takiego założenia wszelkie wyjaśnienia procesów ekonomicznych, politycznych, kulturowych byłyby niemożliwe do zrozumienia.
4. Lektura tekstu „Czy socjolog wart jest swego wynagrodzenia”
5. Po przeczytaniu tekstu uczniowie sporządzają następującą tabelkę, wypełniają ją dla dowolnie wybranej grupy społecznej.

	Dowolnie wybrana grupa społeczna np. inteligencja
Źródła dochodu	
Rodzaj zajęcia	
Miejsce zamieszkania	
Wyposażenie mieszkania	

6. Łódź ziemią obiecaną – sześć dziennikarskich pytań potrzebnych do zrozumienia i wyjaśnienia tematu. – czy tego typu pytania mogą być kwestionariuszem naukowo-badawczym. Pytanie podkreślone jest pytaniem o problem zawarty w temacie.

7. Podsumowanie

Po zakończonej lekcji uczeń winien wiedzieć, że nauki społeczne oparte są na założeniu, że ludzkie działania są racjonalne, wyrażają się przez czynności refleksyjne, skalkulowane, które można zrozumieć jako środki prowadzące do wyznaczonego celu zaspakajającego którąś z potrzeb w hierarchii Masłowa. Owa wspólnota celów i wartości daje poczucie przynależności określając tożsamość grupy.

Literatura:

1. P. Berger, *Zaproszenie do socjologii*, PWN, Warszawa 1997
2. J. Topolski, *Wprowadzenie do historii*

Karta lekcji

O czym trzeba wiedzieć konstruując socjologiczny opis przeszłości miasta ?

1. „Nie ma faktów historycznych, za którymi nie stałyby ludzkie myśli, emocje i działania” (*J. Topolski, Wprowadzenie do historii*)
2. Ludzkie zachowania można ująć w pięć grup przyczyn, które ilustruje wykres hierarchii potrzeb Masłowa.
3. Siłą sprawczą ludzkiego działania jest hierarchia potrzeb (Masłowa) ubrana w przekonania stosowne do miejsca, czasu i okoliczności. Przekonania są kształtowane przez wychowanie, wykształcenie, doświadczenie.
4. Przeczytaj poniższy tekst

Co potrafi socjolog wart swego wynagrodzenia?

Różne klasy naszego społeczeństwa żyją w odmienny sposób w sensie ilościowym, lecz także w sensie jakościowym. Socjolog wart swego wynagrodzenia, jeśli podać mu dwa podstawowe wskaźniki przynależności klasowej człowieka, takie jak dochód i zawód, potrafi zestawić długą listę innych jego przewidywanych cech, nawet jeśli nie otrzyma żadnych dalszych informacji. Jak wszystkie przewidywania socjologiczne, tak i te będą miały charakter statystyczny to znaczy — będą one twierdzeniami probabilistycznymi z pewnym marginesem błędu. Niemniej jednak mogą być formułowane z dużą dozą pewności. Zaopatrzone w te dwie informacje o danej jednostce socjolog potrafi snuć przenikliwe domysły zarówno co do dzielnicy miasta w której ona mieszka, jaki co do rozmiarowi wyglądu jej domu. Potrafi również opisać ogólnie wnętrze tego domu i domyśli się stylu obrazów na ścianach oraz rodzaju książek i czasopism, których można się spodziewać na półkach salonu. Co więcej, potrafi odgadnąć, jakiego rodzaju muzyki ta osoba lubi słuchać, oraz czy chodzi w tym celu na koncerty, słucha płyt czy też radia. Socjolog może jednak pójść jeszcze dalej. Potrafi przewidzieć, do jakich dobrowolnych zrzeszeń ta osoba wstąpiła i do jakiego Kościoła należy. Potrafi określić jej słownictwo, ustalić z grubsza właściwości składni i inne jej zwyczaje językowe. Potrafi odgadnąć jej przynależność polityczną i poglądy na wiele spraw publicznych. (*P. Berger, Zaproszenie do socjologii, PWN, Warszawa 1997, s.80-81*)

5. Łódź ziemią obiecaną

sześć dziennikarskich pytań potrzebnych do zrozumienia i wyjaśnienia tematu.

1. **Kto** - Kto przybywał do Łodzi (środowiska)
2. **Co** - rozwój Łodzi przemysłowej
3. **Gdzie** - gdzie powstały pierwsze fabryki i osiedla mieszkaniowe (rozwój przestrzenny)
4. **Kiedy** - powstały rozwój w czasie i liczebności
5. **Jak** się to odbywało – przybywał, dostawał działkę, zatrudnienie, korzystny kredyt itp.
6. **Dlaczego** przybywali – okoliczności zewnętrzne, po co przybywali – motywacja wewnętrzna.

Cele:

- Uświadomienie uczniom różnic między gospodarką miejską i wiejską
- Nauczenie metody wyodrębniania grup społecznych na przykładzie fabryki
- Wyjaśnienie roli fabryki jako organizacji produkcyjnej w procesie powstawania społeczności miejskiej XIX w.

Metody pracy

- pogadanka
- dyskusja sterowana

Pojęcia:

- gospodarka
- administracja
- grupa społeczna
- miasto jako kategoria socjologiczna

Przebieg zajęć/ komentarz nauczyciela

pytania prowadzącego	oczekiwane odpowiedzi
Co rozumiemy pod pojęciem gospodarka? (pytanie pomocnicze: czym różni się gospodarka od administracji?)	Gospodarka jest to wytwarzanie określonych dóbr i usług Administracja to zarządzanie ludźmi bądź rzeczami
Jakie znamy dziedziny gospodarki?	Rolnictwo, przemysł, handel, usługi
Które z tych dziedzin mogą się rozwijać przede wszystkim w miastach?	Przemysł, handel, usługi
Dlaczego?	Przy braku odpowiedzi, mimo pytań naprowadzających n-l winien wyjaśnić: Produkcja przemysłowa podobnie jak rzemieślnicza oparta jest na porządku procesu technologicznego. Daje to niezależność od kalendarza rolniczego z jednej strony, a z drugiej zaś, szczególnie w epoce przemysłowej wymaga koncentracji dużej liczby pracowników zaangażowanych w proces wytwarzania w ramach jednej organizacji fabrycznej oraz odpowiednich kwalifikacji.
Czy organizacja fabryczna oparta na wymaganiach porządku technologicznego jest organizacją demokratyczną (wszyscy są równi, a władze mogą być wybierane)?	Nie. Organizacja fabryczna oparta na wymaganiach porządku technologicznego jest organizacją autorytarną, która różnicuje ludzi ze względu na wiedzę, umiejętności, dochody, miejsce w procesie wytwarzania bądź zarządzanie produkcją, rodzaj własności (kapitałisci-robotnicy), rodzaj wykonywanych czynności
Odpowiedzi na te pytania przybierają z reguły postać dyskusji kierowanej przez nauczyciela. Notowane są tylko trafne wypowiedzi.	

Waldemar Michalak

Fabrykanci i robotnicy Łodzi I poł. XIX w. – obraz socjologiczny

Cele:

- znaleźć odpowiedź na pytanie: Co należy wiedzieć i jak postępować, aby skonstruować interesującą nas obraz przeszłej rzeczywistości?

Metody pracy

- pogadanka
- dyskusja
- praca z kwestionariuszem

Pojęcia:

- metoda socjologiczna lub metoda socjologiczna w historii
- źródło historyczne
- socjologiczny kwestionariusz

Materiały pomocnicze

- ostateczna wersja kwestionariusza

Przebieg zajęć/ Komentarz nauczyciela

1. Nauczyciel w formie pytań, bądź pogadanki wyjaśnia, na czym polegają różnice między naukami przyrodniczymi, a społecznymi. Uczniowie winni zapamiętać informacje, że w naukach przyrodniczych istnieje bariera między badaczem a badanym obiektem. Zaś w naukach społecznych takiej bariery nie ma; tzn. fizyk czy biolog nie powie my atomy, czy my bakterie. Socjolog, ekonomista, psycholog, historyk może powiedzieć my ludzie. I to jest różnica zasadnicza.
2. Nauczyciel wyjaśnia czym różni się socjologia historyczna lub metoda socjologiczna w historii od innych nauk społecznych. Uczniowie winni zapamiętać, że socjolog może badać poprzez ankiety, obserwacje itp. zachowanie grup czy obyczaje grupy np. blokersów. Etnograf czy antropolog może pojechać do Afryki, aby badać zachowania i sposób życia np. plemienia Masajów. Historyk nie może się udać np. do średniowiecza, aby badać grupę rycerzy, bądź też do połowy XIX wieku, aby badać sposób życia i pracy łódzkich robotników czy fabrykantów.
3. Rozmowa na temat: Co to są źródła informacji potrzebne do skonstruowania obrazu przeszłości? Gdzie szukać źródeł, jak je weryfikować?
4. Nauczyciel proponuje skonstruowanie socjologicznego kwestionariusza pytań dotyczących robotników i fabrykantów łódzkich w oparciu o posiadane źródła. Uczniowie pracują nad kwestionariuszem w małych grupach.
5. Ustalenie ostatecznej formuły kwestionariusza
6. Praca domowa - wypełnienie formularza
7. Podsumowanie: prezentacja portretu socjologicznego łódzkich robotników i fabrykantów.

Przykładowy kwestionariusz

